

A szívükkel látók

Pilinszky János előtt tiszteleg a Vigilia. Annak emlékét idézi fel, aki személyiségével és verseivel mércét állított a Nyugat utáni magyar költészetnek, aki kevés szóval oly sokat tudott elmondani, aki ismerterte az ember nagyságát és nyomorúságát, aki belepillantott ennek a világnak és az odaátinak rejtelseibe is.

A magyar kultúra története nem büszkélkedhet jeles filozófusokkal. A gondolkodók szerepét többnyire a költők töltötték be. Súlyos sorskérdésekkel viaskodtak verseikben: országuk és világuk helyzetét tekintették át, s behatoltak az emberélet mélységes titkaiba is.

Pilinszky századunknak nemcsak egyik legnagyobb költője, hanem páratlan misztikusa és gondolkodója is. Nagy szükségünk van gondolataira, s talán még inkább a példájára: egyetemes horizontú s a lét alapjait feltáró látásmódjára, amely ebből a világból az odaátiba pillantott át, s odatúlról tudta meglátni a tények felszíne mögött a világ igazi valóságát.

Az Ész diadalmenete sokáig tartott Európa történetében: igen lassan váltak láthatóvá a világosság századának egyre sötétülő árnyékai. Ennek az évszázadnak halálmeneteit, az életterünket egyre jobban veszélyeztető tudományos-technikai hódításokat is a „ráció” irányította. Pedig az értelem önmagában kevés ahhoz, hogy igazán értelmes lényekké, azaz emberekké váljunk. Pascal és Saint-Exupéry és sokan mások a szív jogaira és lehetőségeire hivatkoztak. Kár, hogy annyian félreértették őket, s csupán az érzelem fontosságát hangsúlyozták a „hideg” értelem mellett.

A szív már az Ószövetségben is a személyiség középpontja, „mag-maga”: rajta keresztül látja meg az ember Istent és Isten az embert. Csak az tud tájékozódni a világban, akinek Istent látó és halló szíve van.

Egyre hatékonyabban és racionálisabban tervezik-szervezik ezt a világot, az mégis mintha egyre áttekinthetlenebbé válnék. Tudósok hada fáradozik a tények megfigyelésén, okok és okozatok feltárásán, a tapasztalati valóság feltérképezésén. Az igazi lényeg — a világ és az ember értelme és célja — azonban rejtve marad előttük. A feltárt „tények” sokasága egyre jobban „elfedi a valóságot”.

A németek azt a társadalmi réteget nevezik „értelmiségnek”, amelyik birtokában van a világ és a társadalom átalakításához-meghódításához szükséges tudásnak. Valójában azonban ki nevezhető „értelmiséginek”? Jó lenne belátnunk, hogy nem az, aki íróasztal mellett, számítógép előtt tölti a munkaidejét, hanem az, aki a világra, az emberekre és Istenre nyitott szívvel él. Akinek szemhatára nem zárul le a ráció horizontjánál, hanem egyetemesen, végtelenül tágasra nyílik. Az értelmiségi lét nemcsak szaktudást kíván, hanem műveltséget is. Nem foglalkozás, hanem életforma.